

УДК 375.87

Савченко Л. О.

АНАЛІЗ НОРМАТИВНИХ ДОКУМЕНТІВ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ І ТЕХНОЛОГІЙ

У статті проаналізовано нормативні документи підготовки майбутніх учителів трудового навчання і технологій. Проведено анкетування учителів і студентів з визначення якості освіти та умінні самостійно працювати з навчальним матеріалом. Підготовку майбутніх учителів технологій розглядаємо як цілісний навчальний процес, спрямований на формування у студентів системи знань, умінь і навичок, необхідних для виявлення досягнень учнів загальноосвітньої школи у формуванні навичок і вмінь з певного виду трудового навчання. Конкретний результат оволодіння методами і прийомами діагностування, контролю й оцінки результатів виявляється у формуванні професійно спрямованої творчої особистості майбутнього педагога, його психологічній налаштованості і практичній підготовленості до здійснення педагогічної діагностики якості освіти учнів. На сучасному етапі реформування вищої педагогічної школи, постає проблема уніфікації навчальних планів і програм. Згідно із завданнями Болонського процесу, кожна навчальна програма має відповідати суспільним вимогам, сприяти працевлаштуванню, виховувати громадянські якості, бути схваленою науковим співтовариством і вирізнятися прозорою структурою, що дає змогу комбінувати її з програмами інших університетів, уможливаючи мобільність студентів, визнання результатів їхнього навчання за кордоном. Розробляючи методику підготовки майбутніх учителів трудового навчання і технологій, як засобу підвищення якості освіти було проаналізовано наявність навчально-методичного комплексу до дисциплін професійно-предметного, педагогічного й варіативного циклів.

Ключові слова: навчальні плани, програми, анкетування, підготовка майбутніх учителів.

В Україні немає усталеної й адаптованої до освітніх цілей системи державних освітніх стандартів, аналіз виконання яких міг би послугувати підставою для висновків про якість функціонування освіти. Не розроблено та не впроваджено національної системи освітніх індикаторів, що потенційно є важливим джерелом інформації про функціонування галузі та оптимізує зіставлення її результатів з аналогічними відомостями інших країн світу, наприклад тих, що входять до складу Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) [2].

Вища педагогічна школа повинна підготувати майбутнього учителя трудового навчання і технологій широкого профілю, проектувальника різноманітних педагогічних методів та методичних прийомів, здатного забезпечити педагогічну підтримку учням, організувати і провести педагогічну діагностику, знайти правильне вирішення у проблемній педагогічній ситуації.

Звичайно, майбутні учителі трудового навчання і технологій постійно стикатимуться з технологією виготовлення того чи того виробу, але при цьому необхідно здійснювати творчий підхід до його створення і водночас

дотримуватися естетики виробництва і враховувати позитивного впливу на емоційно-чуттєву сферу людини. Відповідно, одним із завдань вищої школи є підготовка майбутнього спеціаліста, який досконало володіє основами технологічних процесів, проявляє творчу активність та здатний забезпечити послідовне включення учнів до усіх етапів цілісного процесу проектування і здійснювати педагогічну діагностику якості освіти учнів.

На сучасному етапі реформування вищої педагогічної школи, постає проблема уніфікації навчальних планів і програм. Згідно із завданнями Болонського процесу, кожна навчальна програма має відповідати суспільним вимогам, сприяти працевлаштуванню, виховувати громадянські якості, бути схваленою науковим співтовариством і вирізнятися прозорою структурою, що дає змогу комбінувати її з програмами інших університетів, уможливаючи мобільність студентів, визнання результатів їхнього навчання за кордоном.

Категорію “якість освіти” кваліфікують як основу функціонування й розвитку сучасних освітніх систем (Л. Ампілогова, О. Деменко, О. Ляшенко, та ін.), її аналізують у педагогіці, психології, філософії (В. Бондар, Л. Бурлачук, Ю. Гільбух, Т. Лукіна, Е. Карпова, А. Кусаїнов). Учені вводять нові категорії, що позиціонують якість освіти як функційну грамотність, освіченість, компетентність (І. Барахович, Н. Бордовська, Г. Вайлер, В. Вікторов, В. Кальней, Е. Нікітін, А. Хуторської, В. Чинапах); соціальну категорію, що впливає на стан і результативність процесу освіти в суспільстві (В. Гуров, Г. Зборовський, К. Михайльова, О. Реан, С. Шишов); досліджують змістовий вимір якості освіти (В. Краєвський, І. Лернер, В. Паламарчук, Г. Петровський, М. Скаткін,); розробляють інструменти і критерії її оцінювання (О. Субетто).

Сучасні підходи до підготовки майбутніх учителів технологій і креслення до професійної діяльності розкрито у працях вітчизняних науковців: М. Бондаренка, В. Борисова, Л. Дубовик, В. Мадзігона, О. Коберника, Є. Кулика, В. Курок, Л. Оршанського, В. Сидоренко, В. Стешенка, Г. Терещука С. Ткачука, Д. Тхоржевського та ін.

Мета статті – проаналізувати нормативні документи підготовки майбутніх учителів трудового навчання і технологій. Провести анкетування учителів і студентів з визначення якості освіти та умінні самостійно працювати з навчальним матеріалом. Підготовку майбутніх учителів технологій розглядаємо як цілісний навчальний процес, спрямований на формування у студентів системи знань, умінь і навичок, необхідних для виявлення досягнень учнів загальноосвітньої школи у формуванні навичок і вмінь з певного виду трудового навчання. Конкретний результат оволодіння методами і прийомами діагностування, контролю й оцінки результатів виявляється у формуванні професійно спрямованої творчої особистості майбутнього педагога, його психологічній налаштованості і практичної підготовленості до здійснення педагогічної діагностики якості освіти учнів.

Основним результатом досліджень з аналізу педагогічної освіти Європи стало формулювання експертами визначення поняття “курукулум педагогічної освіти” на підставі трактувань, що найчастіше використовують у сучасній педагогічній теорії й практиці європейських країн. Відомо, що в зарубіжній педагогіці запропоновано понад 400 дефініцій курикулуму, нині так називають усі предмети та їх зміст, що викладають у навчальному закладі.

Відповідно до документів європейських освітніх організацій, поняття “курукулум” означає “план для навчання”, що складається з інтегрованого, логічно послідовного, взаємопов’язаного комплексу навчальних ситуацій і містить: чіткі мету та завдання навчання; зміст навчання; методики навчання й викладання; поведінкові кліше, що формують культуру навчання; навчальні матеріали; процедури моніторингу та оцінювання навчання студентів і викладацької діяльності педагогів; структуру навчального процесу (робочу навчальну програму), механізми адаптації до індивідуальних потреб і попереднього освітнього досвіду студентів [5].

Крім того, науковці дійшли висновку, що конструювання курикулуму педагогічної освіти й підготовки потребує: ретельного аналізу професійних ролей учителів, які суттєвою мірою залежать від культурного та соціального контексту; професійних функцій учителів (викладання, виховання, консультування, оцінювання, упровадження інновацій, проведення досліджень тощо); кваліфікацій, необхідних для виконання окреслених професійних ролей і функцій; адаптації моделей здобуття таких кваліфікацій; орієнтації навчальних програм на професійні ролі, функції та кваліфікації.

Отже, провідні європейські експерти в галузі вищої освіти розробили й представили до запровадження фундаментальні принципи вдосконалення структури і змісту навчальних програм, їх реалізації: обґрунтування необхідності програми (з’ясування потреб); повний і чіткий опис програми із зазначенням на пряму підготовки та спеціалізації; вивчення результатів навчання, що відповідають профілю програми, у компетентнісному вимірі; коректний розподіл кредитів за структурними одиницями програми в межах Європейської кредитно-трансферної системи (ЄКТС); добір методів навчання й оцінювання, що узгоджені з цілями програми.

Реалізація представлених принципів передбачає безперервний процес забезпечення якості, що ґрунтований на усвідомленні його значущості всіма зацікавленими учасниками. З огляду на ці принципи, варто констатувати, що основою для розроблення, запровадження й реалізації програм слугує компетентнісний підхід [1].

Навчальна програма повинна бути зрозумілою і привабливою для численної кількості вітчизняних і зарубіжних студентів. Додатковими критеріями якості навчальної програми, на думку фахівців, є правильний вибір шляхів досягнення навчальних цілей, а також узгодженість окремих елементів. Таке розуміння якості освітньої діяльності університетів із

конструювання курикулумів у межах формування європейського простору вищої освіти відображено в документі “Стандарти й методичні рекомендації забезпечення якості в загальноєвропейському просторі вищої освіти” (“Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area”) [4].

Основу для оцінювання якості вищої освіти та професійної підготовки, а також якості діяльності ВНЗ становлять стандарти вищої освіти. До стандартів вищої освіти України належать: державний стандарт, галузеві стандарти, стандарти ВНЗ.

Серед міжнародних стандартів гарантії якості освіти “ENQA” (“European Association for Quality Assurance in Higher Education”) виокремлюють: стандарти для внутрішнього гарантування якості ВНЗ, стандарти для зовнішнього гарантування якості ВНЗ, європейські стандарти для зовнішніх агентств із гарантування якості [4].

У процесі констатувального експерименту проаналізовано окремі варіанти контрольних завдань і завдань для самостійної роботи студентів технолого-педагогічного факультету ДВНЗ “Криворізький державний педагогічний університет” та факультету технології ДВНЗ “Донбаський педагогічний університет”. Постає необхідність визначити відсоток завдань професійно-предметної спрямованості (від їхньої загальної кількості) у комплексах контрольних завдань. Аналіз довів, що в чинних комплексах контрольних завдань і завдань для самостійної роботи лише 70% завдань диференційовані за фаховою спрямованістю, решта – завдання для загального розвитку педагогічної компетентності студентів.

На наш погляд, якісно розроблені завдання, тобто ті, що складаються переважно із завдань професійно-педагогічної спрямованості, сприяють підвищенню в майбутніх педагогів мотивації до вивчення педагогічних дисциплін. Це також підтвердили результати анкетування, за якими, на думку 46,79% опитаних студентів педагогічних спеціальностей, професійно-педагогічна спрямованість матеріалу та можливість практичного використання педагогічних знань у майбутній професійній діяльності є сильним мотиваційним фактором. Тому в ході розроблення контрольних завдань і завдань для самостійної роботи потрібно збільшити відсоток завдань професійно-педагогічної спрямованості від загальної їхньої кількості.

Крім того, у ході роботи схарактеризовано труднощі, що виникають у викладачів педагогічних дисциплін із питань розроблення контрольних завдань і діагностичних завдань для самостійного опрацювання матеріалу, розроблення й захисту проектів. Унаслідок анкетування викладачів, виокремлено типові труднощі розроблення діагностичних завдань для контролю знань студентів: розроблення контрольних завдань із педагогічних дисциплін із добром педагогічних ситуацій; розроблення завдань професійної спрямованості; поєднання проблемних ситуацій і завдань у комплекс; визначення ваги кожного завдання (у балах) у

комплексі контрольних завдань; розроблення тестових завдань тощо. З огляду на це підсумовано, що окремі викладачі педагогічних дисциплін потребують розширення знань із проблем розроблення контрольних завдань для майбутніх педагогів.

Згідно з результатами анкетування серед 72 викладачів, більшість (72,2%) розробляє контрольні завдання, керуючись власним досвідом через обмежену кількість методичних рекомендацій. Розроблені комплекси потребують удосконалення, оскільки в умовах модульної побудови навчального процесу до контрольних та індивідуальних завдань сформульовані особливі вимоги: до форми, змісту, кількості, професійної спрямованості завдань тощо.

Решта викладачів (27,8%) розробляє завдання на основі наявного методичного забезпечення. Хоч на сучасному етапі підготовлена численна кількість посібників і збірників контрольних завдань із педагогічних дисциплін, викладачі зазначають, що завдання спрямовані переважно на розвиток студентів. Кількість завдань професійної педагогічної спрямованості в посібниках є обмеженою. Викладачі наголошують, що, розробляючи комплекси контрольних завдань і завдань для самостійного опрацювання матеріалу, вони беруть у готовому вигляді невелику частину задач із посібників, збірників завдань та підручників.

Унаслідок аналізу результатів вивчення відповідей на запропоновані педагогічні ситуації, зроблено висновок, що більшість студентів не змогла виконати окреслені завдання. На запитання "Які ускладнення виникали в ході виконання завдання й чому?" отримано такі відповіді: "Не знаю, як виконати завдання, важко прогнозувати"; "Не можу планувати свої дії через відсутність інформації про рівень успішності студентів із предмета, необхідні додаткові відомості". Запропоновані завдання виявили обмеженість професійних умінь у майбутніх педагогів.

Висловлено припущення, що на молодших курсах у процесі вивчення професійно-педагогічних дисциплін майбутні вчителі технологій і кресленняще не мають стійких навичок самостійної роботи. У процесі переходу від шкільної форми організації навчання до форм ВНЗ, де самостійна робота, навпаки, домінує над аудиторною, студенти можуть відчувати суттєві труднощі під час проектної діяльності. Для підтвердження цього припущення розроблено тематику проектів: інформаційний проект "Мої стратегії творчого саморозвитку в університеті", дослідницький проект "Типи вчителів в історичній, педагогічній літературі", творчий проект "Ідеальний образ сучасного вчителя".

Виконання та захист проекту оцінені за національною 4-бальною шкалою. При цьому студент отримував оцінку за індивідуальний внесок у роботу над проектом тільки за умови його успішного захисту. Результати виконання й захисту студентами запропонованих проектів представлено в табл. 1. і на рис. 1.

Таблиця 1

*Діагностування результатів самостійної роботи студентів
в розробці діагностичних завдань*

Кільк. студентів	Рівні сформованості показника								X
	низький		середній		достатній		високий		
	кільк.	%	кільк.	%	кільк.	%	кільк.	%	
327	29	8,87	205	62,69	81	24,77	12	3,67	3,23

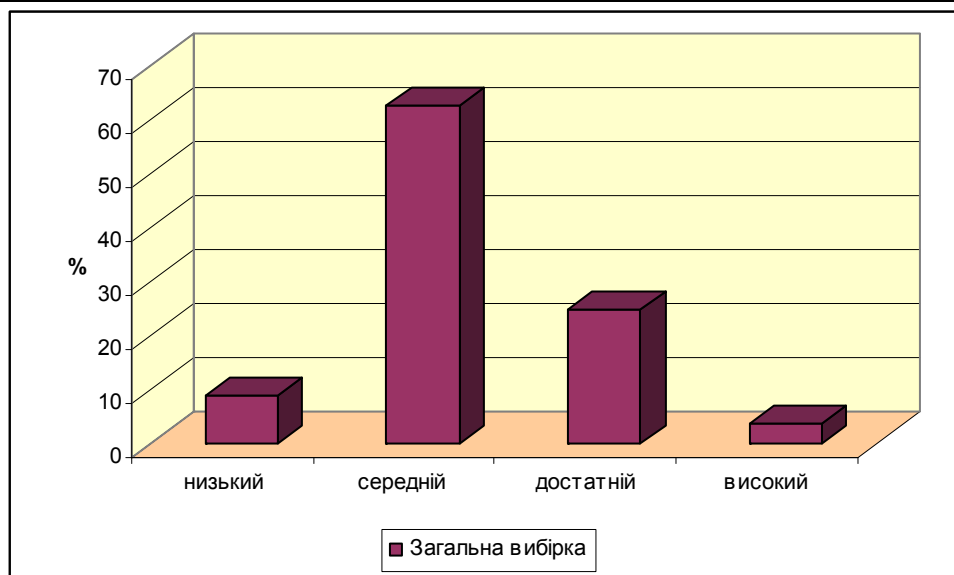

Рис. 1. Оцінювання рівня сформованості навичок самостійної роботи студентів в розробці діагностичних завдань на констатувальному етапі

Відповідно до таблиці й рис. 1 у студентів вибіркової сукупності переважає середній рівень сформованості навичок самостійної роботи над проектом в якому потребує розвиток умінь розробки діагностичних завдань (62,69%). Достатній рівень сформованості навичок самостійної роботи при розробці діагностичних завдань продемонстрували 24,77% студентів, високий рівень – 3,67% респондентів загальної вибірки. За результатами діагностування зафіксовано наявність студентів із низьким рівнем досліджуваного показника – 8,87%.

Підсумовано, що на молодших курсах навчання у ВНЗ у майбутніх учителів трудового навчання і технологій відсутня мотивація до опанування педагогічних дисциплін, розуміння необхідності самостійного поповнення знань з педагогічної діагностики якості освіти. Причинами невисоких результатів сформованості в студентів навичок самостійної роботи в розробці діагностичних завдань для визначення якості технологічної освіти учнів, переважає середній і низький рівень сформованості теоретичних знань та практичних умінь і навичок із педагогічних дисциплін в яких не висвітлено методику створення завдань з педагогічної діагностики.

Розвиток самостійного мислення студентів – одне з найактуальніших завдань процесу формування фахівця, який має високу професійну підготовку, низькі результати самостійної роботи студентів не можна вважати задовільними.

Розробляючи методику підготовки майбутніх учителів трудового навчання і технологій, як засобу підвищення якості освіти було проаналізовано наявність навчально-методичного комплексу до дисциплін професійно-предметного, педагогічного й варіативного циклів, до якого входять: навчальна програма; робоча програма; опорний конспект лекцій; розробки для візуального супроводу викладання й вивчення дисципліни (схеми, таблиці, рисунки); навчальні та контрольні тести, збірники завдань, задач; методичні вказівки й завдання щодо виконання контрольних робіт для заочників; тематика курсових робіт і методичні вказівки до їх виконання; екзаменаційні білети та запитання для проведення заліків; пакети комплексних контрольних робіт (завдань) для заміру поточних і залікових знань студентів із дисципліни в процесі її викладання й вивчення, а також поточних та залишкових знань (ККР); методичні вказівки щодо організації самостійної роботи студентів із навчальної дисципліни, інструкційні картки, добір планових документів, довідники, кодекси законів тощо; методичні рекомендації щодо використання персональних комп'ютерів (ПК), інших технічних засобів у ході викладання й вивчення дисципліни; пакет чинних законодавчих та інструктивних документів щодо навчальної дисципліни; перелік навчальної й наукової літератури, наявної в бібліотеці інституту та доступної для використання під час викладання й вивчення дисципліни; теми дипломних робіт і методичні вказівки щодо їх виконання й захисту.

Таким чином, аналіз зібраних фактів дозволив: озброїти ректорат і деканат якісною й своєчасною інформацією, необхідною для ухвалення управлінських рішень; створити аналітичні, довідкові матеріали та прогнозувати процес успішності і якості знань студентів; розробити систему дій, що запобігають розвитку негативних явищ в освітньому середовищі; удосконалити технологію діагностування системи освіти в освітньому закладі.

Отже, реалізація змін у підходах до технологічної підготовки майбутніх учителів трудового навчання і технологій ставить проблему формування професійних умінь, які повинні бути спрямовані не тільки на контроль знань та умінь учнів, а на педагогічну діагностику їх якості. У такій ситуації особливо очевидно, що першочерговим завданням є не тільки засвоєння певних знань, умінь, а й формування професійної компетентності майбутнього вчителя технології. Останнім часом спостерігаються значні зміни у напрямку підготовки майбутнього вчителя, але мало уваги приділяється питанню підготовки майбутнього вчителя технологічної освіти до педагогічної діагностики якості освіти в процесі вивчення педагогічних та спеціальних дисциплін. Подальша робота постає у виявленні потенційних можливостей педагогічних та спеціальних дисциплін у підготовці майбутнього вчителя технологій до педагогічної діагностики якості освіти.

Використана література:

1. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: [монографія] / колектив авторів: Н. М. Бібік, О. І. Локшина, О. В. Овчарук та ін. / під заг. ред. О. В. Овчарук. – Київ: вид-во “К.І.С.”, 2004. – 311 с.
2. Конкретні майбутні цілі освітніх систем. Звіт Європейської комісії 31 січня 2001 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://europa.eu.int>
3. *Савченко Л. О.* Педагогічна діагностика якості підготовки майбутніх учителів: теорія і практика: монографія / Л. О. Савченко. – Кривий Ріг: СТПРЕС, 2013. – 367 с.
4. Common European Principles for Teacher Competences and Qualifications – European Commission, 2004 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ec.europa.eu/education>
5. ICT in Education – Insight Country Reports, 2009/2010. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://insight.eun.org/ww/en/pub/insight/misc/country_report.cfm

References:

1. Kompetentnisnyi pidkhid u suchasni osviti: svitovi dosvid ta ukrainski perspektivy: [monohrafiia] / kolektyv avtoriv: N. M. Bibik, O. I. Lokshyna, O. V. Ovcharuk ta in. / pid zah. red. O. V. Ovcharuk. – Kyiv: vyd-vo “K.I.S.”, 2004. – 311 s.
2. Konkretni maibutni tsili osvitnikh system. Zvit Yevropeiskoi komisii 31 sichnia 2001 r. – <http://europa.eu.int>
3. *Savchenko L. O.* Pedahohichna diahnostryka yakosti pidhotovky maibutnikh uchyteliv: teoriia i praktyka: monohrafiia / L. O. Savchenko. – Kryvyi Rih: STPRES, 2013. – 367 s.
4. Common European Principles for Teacher Competences and Qualifications – European Commission, 2004 [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://ec.europa.eu/education>
5. ICT in Education – Insight Country Reports, 2009/2010. [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: http://insight.eun.org/ww/en/pub/insight/misc/country_report.cfm

САВЧЕНКО Л. А. Анализ нормативных документов подготовки будущих учителей трудового обучения и технологий.

В статье проанализированы нормативные документы подготовки будущих учителей трудового обучения и технологий. Проведено анкетирование учителей и студентов по определению качества образования и умения самостоятельно работать с учебным материалом. Подготовку будущих учителей технологий рассматриваем как целостный учебный процесс, направленный на формирование у студентов системы знаний, умений и навыков, необходимых для выявления учащихся общеобразовательной школы умений и навыков с определенного вида трудовой деятельности. Конкретный результат овладения методами и приемами диагностики, контроля и оценки результатов проявляется в формировании профессионально направленной личности будущего педагога, его психологической настроенности и практической подготовленности к осуществлению педагогической диагностики качества образования учащихся. На современном этапе реформирования высшей педагогической школы, возникает проблема унификации учебных планов и программ. Согласно задаче Болонского процесса, каждая учебная программа должна соответствовать общественным требованиям, способствовать трудоустройству, воспитывать гражданские качества, быть одобренной научным сообществом и отличаться прозрачной структурой, что позволяет комбинировать ее с программами других университетов, делая мобильность студентов, признание результатов их обучения за рубежом. Разрабатывая методику подготовки будущих учителей трудового обучения и технологий, как средства повышения качества образования были проанализированы наличие учебно-методического комплекса к дисциплинам профессионально-предметного, педагогического и вариативного циклов.

Ключевые слова: учебные планы, программы, анкетирование, подготовка будущих учителей.

SAVCHENKO L. A. Analysis of normative documents for the training of future teachers of labor education and technologies.

The article analyzes the normative documents of the training of future teachers of labor education and technologies. A questionnaire was conducted for teachers and students to determine the quality of education and the ability to independently work with educational material. We consider the training of future technology teachers as a holistic educational process aimed at forming the system of knowledge, skills and skills necessary for the students to identify the achievements of pupils in a secondary school in shaping the skills and abilities of a certain type of labor education. The concrete result of mastering the methods and methods of diagnosing, monitoring and evaluating the results is manifested in the formation of a professionally directed creative personality of the future teacher, his psychological willingness and practical preparedness for the implementation of pedagogical diagnostics of the quality of students' education. At the present stage of the reform of the higher pedagogical school, there is a problem of unification of curricula and programs. According to the objectives of the Bologna process, each curriculum must meet public requirements, promote employment, raise civic qualities, be approved by the scientific community and be distinguished by a transparent structure that enables it to combine it with the programs of other universities, enabling student mobility, recognition of the results of their study abroad. Developing a methodology for preparing future teachers of labor education and technologies, as a means of improving the quality of education, analyzed the availability of a teaching-methodical complex to the disciplines of vocational-subject, pedagogical and variate cycles.

Higher pedagogical school should prepare future teacher of labor training and technologies of a wide profile, designer of various pedagogical methods and methodical techniques that can provide pedagogical support to students, organize and conduct pedagogical diagnostics, find the right solution in the problematic pedagogical situation.

Keywords: curricula, programs, questionnaires, preparation of future teachers.

УДК 373.5.016.02:62/64

Севіндж Іманова, Цина А. Ю.

ІНТЕГРАЦІЯ ЗМІСТУ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ УЧНІВ ОСНОВНОЇ ШКОЛИ ЗА ТЕХНОЛОГІЯМИ УКРУПНЕННЯ ДИДАКТИЧНИХ ОДИНИЦЬ

Новим стандартом базової середньої освіти заплановано зміст трудового навчання технологій подавати на інтегрованій основі. Обґрунтовуються шляхи інтеграції змісту трудового навчання учнів основної школи за технологіями укрупнення дидактичних одиниць. Укрупнення дидактичних одиниць пропонується здійснювати способами реконструкції навчального матеріалу та шляхом виконання учнями завдань із одночасного вивчення взаємозворотніх прийомів та операцій, порівняння протилежних понять, розглядаючи їх одночасно, співставлення аналогічних та споріднених технічних об'єктів і процесів. Вибір конкретних і механізмів інтеграції змісту трудового навчання визначається неповторними конкретними умовами освітнього закладу, змістом тем і розділів навчальної програми, професіоналізмом вчителя.

Ключові слова: зміст трудового навчання, інтеграція, укрупнення, дидактичні одиниці.